

16767

362

7-23

1920

ԳԱԼՖԱՆԱՆ
ԱՂԶԿԱՆՑ ՈՐԲԱՆՈՑ
ԽԱՍԳԻՒՂ

ՎԵՑԱՄԵԱՅ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

1914-1919

ԿՈՁ ՄԸ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Կ. ԲԵՇԵՆՑԱՆ ՈՐԴԻ
Կ. ԳՈՂԵՍ

2010

362
4-23

362

Գ-23

349

ԳԱԼՖԱԵԱՆ
ԱՂԶԿԱՆՑ ՈՐԲԱՆՈՑ
ԽԱՍԳԻԻՂ

ՎԵՑԱՄԵԱՅ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

1914-1919

ԿՈՁ ՄԸ

ՏՊԱԳՐ. Կ. ԲԵՇԻՇԵԱՆ ՈՐԴԻ

Պ. ՊՈՒԼԻՍ

1920

2002

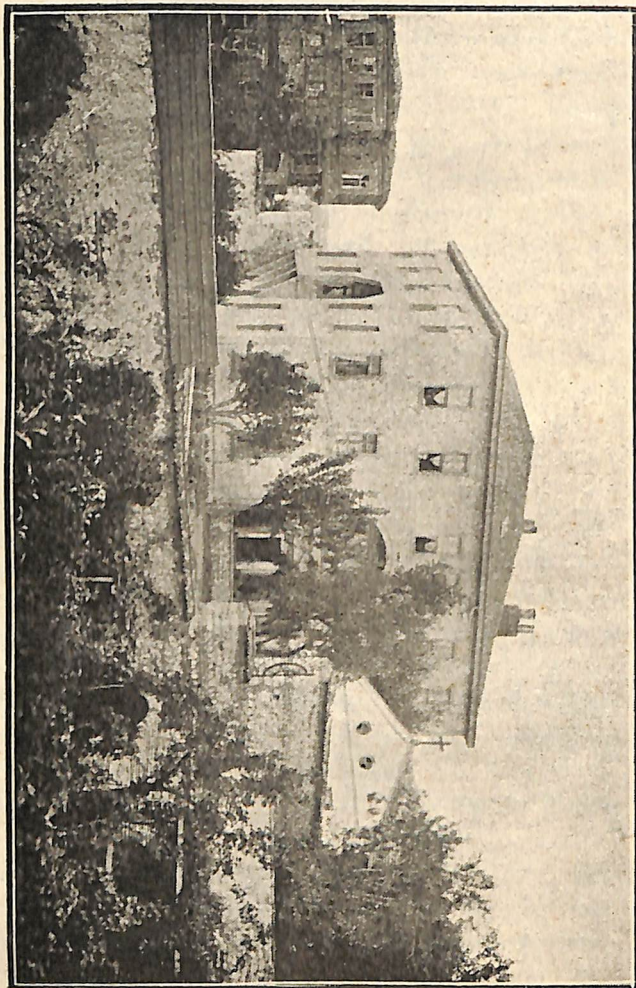
վարչութիւն մը, աւելի ճիշդը՝ կազմելով Գալֆան
Որբանոց անուն ունեցող բնամանիքին երեց անդամները:

Տիկնանց խնամակալութեան վերին հսկողութեան
տակ, անոնք կ'աշխատին անընդհատ 18 տարի: Որբե-
րուն թիւը այս շրջանին կը բարձրանայ 50 ի, անոնց
բարոյական ու նիւթական վիճակը կը բարելաւուի,
Որբանոցը կ'ունենայ Ազգ. նախակրթարանի դասըն-
թացք մը, ու աշխատանոց մը ձեռագործի համար:
Այս ամէնը միմիայն ժողովուրդէն առատաձեռնուած
նուէրներով, առանց ո՛րեւէ նշանակելի հաստատ եկա-
մուտի: Պատերազմի նախօրեակին, տարեկան շուրջ
1200 լիրայի պիւտճէ մը ունենալով հոնդերձ կը յա-
ջողին շուրջ 2500 Օսմ. լիրայի պահեստ մըն ալ մէկդի
դնել:

Պատերազմի շրջանին, ապրուստի տարօրինակ սղու-
թիւնը, թղթադրամի և դրամական տակնուվրայութիւնը,
Հայ հասարակութեան տաղնապի՝ օրե-
օրը, բոլորովին ցածքեցուցին մեր հա-
սոյթի գլխաւոր աղբիւրը եղող նուիրա-
տուութիւնները: Որբանոցի մատակարարութեան գործը
կրնար անյուսօրէն խանգարիլ, եթէ ամէն կարելի խնա-
յողութեան չի դիմէինք: Ստիպուած՝ պակսեցուցինք
պատասպարեալներու թիւը ու յաջողեցանք անյնել 5
տարիներու դժնդակ շրջանը՝ անխախտ պահելով հաս-
տատութիւնը, սպառելով սակայն պահեստի գումարին
կարեւոր մէկ մասը:

Անուրանալի է որ պատերազմի այս շրջանին Որ-
բանոցի վարիչ քոյրերը անգնահատելի յատկութիւններ
ի յայտ բերին ու կրցան բացառիկ ջանքերով միջոցներ
ստեղծել ու այդ միջոցներուն լաւագոյն գործածութիւ-
թիւնը ապահովել:

Հանրութեան ներկայացնելով իրենց գործունէու-

Թեան այս կարեւոր պարագան, խնամակալութիւնս վարիչ քոյրերուն հրապարակաւ իր գոհունակութիւնը և շնորհակալութիւնը յայտնել պարտք կը համարի:

Ստորեւ զատ գլխի տակ կը ներկայացնենք, անցեալ վեց տարիներու մատակարարութեան հաշիւը՝ ինչպէս նաեւ Հաստատութեանս նախ քան պատերազմը և ի վերջ 1919 ի գոյից վիճակը:

Նիւթական գծուարութեան ու տազնապի այս շրջանին իսկ, Հաստատութիւնս՝ հաւատարիմ իր աւան-

գութեան, իր պարտականութիւնը կատարելու համար լայն բացաւ իր գրունները գաւառէն ծայր տուող որբերու անվերջ կարաւանին:

Անճնուէր Մօր մը ու քոյրերու ներկայութեամբ ստեղծուած հաստատութեանս իրեն յատուկ ընտանեկան-բարոյական միջնոցը՝ անսահման գութութեան քի աղբիւր մըն էր համոզող թշուառները միմիկարելու ու անոնց պակսող մայրական խնամքը շուշլելու. անոնց նիւթականը հոգալու համար սակայն վստահէինք միմիայն հասարակութեան ամէն խաւերուն մէջ մեր ունեցած համակիրներու առատաձեռնութեան:

Ուրախ ենք ըսելու թէ մեր յոյսերը ապագային չի մնացին. ամերիկեան նպաստը, Ազգ. խնամատարու-

թեան օժանդակութիւնը, բարգեւ լով անհատական նուէրներէ մեր ստացած հասոյթին վրայ, կրցինք

1919 տարուայ մէջ լիովին կատարել մեր պարտականութիւնը՝ գրեթէ անընդհատ խնամելով 85ի չափ որբեր ու տարին փակեցինք հասոյթից առաւելութեամբ մը՝ որ գոցեց պատճառով տարիներուն սեր պլուտէին բացը՝ և նոյնիսկ կրցինք փոքր գումար մըն ալ նորէն պահեստի տանիլ:

Քաջալերուած ձեռք բերուած այս արդիւնքէն կը փութանք հանրութեան ներկայացնել Որբանոցիս մասնակարարութեան ներկայ համարատուութիւնը՝ հաստատութեան հանդէպ իր ցոյց տուած վստահութեան և համակրանքին փոխարէն։ Ու հոս կ'ուզենք անգամ մըն ալ կրկնել մեր սրտաւելին շնորհակալութիւնները ամէն անոնց անխտիր՝ որոնք իրենց ցաւի կամ ուրախութեան, սուգի կամ տօնական օրերուն չեն մոռնար օգնել մեր հաստատութեան։

Խնամակալութիւնս նաեւ իրեն պարտք կը համարի, ներկայ առթիւ, իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու Ամերիկեան Միսիօնարութեան (Mission of the American Board) Պոլսոյ ներկայացուցիչ

Մ. Քիթի ցուցիչ Mr. Peet-ի, որ ոչ միայն օժանդակութիւն պատերազմի վերջին 3 տարիներուն

Որբանոցիս կարեւոր նիւթական օժանդակութիւն մը անպակաս բրտւ, այլ նաեւ նոյն տարիներու ընթացքին իրենց կողմէ Խառքիւղի մէջ հաստատուած ձրի խոհանոցը կազմակերպելու հոգը ու մասնակարարութիւնը Որբանոցիս ժրաջան քոյրերուն յանձնելով՝ անոնց վրայ իր ունեցած վստահութեան ու իրենց կատարած գործը գնահատելուն մէկ ապացոյցը տուաւ։

1919 Յուլիս 12ին դժբաղդութիւնը ունեցանք կորստնցնելու Որբանոցի Մայր՝ Քրիստինէ Մայրապետ Փա-

փաղեանը, որ 17 տարիներէ ի վեր Քրիստինէ ՄԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԱՀՐ Խանդավառանքով կապուած այս հաստատութեան, կը վարէր զայն ճշմարիտ մօր մը պէս։ 1919 Յուլիս 28ին պատրիարքական կեղծակիւղ Որբանոցի մայրութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ քոյր Աղաւնի Քէօէսեանի, որ իր կրտսերին՝ քոյր Մարիամի հետ՝ աջ բազուկը եղած էր հանգուցեալ Մայրապետին։ Հաստատութեանս հանդէպ իր ունեցած

Ստորեւ կը տեսնուի, հաստատու թեանա վերջի տա-
րիներու ներքին կեանքէն քաղուած իր անդեկագիրը :

Ինչ որ տակալն իմամակալութեանս մտահոգութեան պատճառ եղած է, Որբանոցի ներկայ չլենքին անբուականութեան հետեւանքով յառաջ ե-

Արդի Շէնֆին, կոծ խճողումն է : Արդարեւ 50 որրի ԱնթԱրԱկԱն վիձԱր՝ համար ննջարան դասարան, աշխատանոց ու զբոսարան մը պարունակելու յարժար մեր չէնքը , այժմ գրեթէ կրկին թիւով պատասպարեալ ունենալու հարկագրուած՝ չափազանց նեղ դարձած է և անհրաժեշտ պէտք ունինք անջատ չէնքի մը մէջ ամիսփելու մեր 4—5 դասարանները ու ձեռագործի աշխատանոցը՝ որովհետեւ պէտք է նկատի ունենալ որ Ուրբանոցս հաւասարապէս տուն , դպրոց և աշխատանոց մ'է իր պատասպարած սանուհիներուն համար :

1914-ի սկիզբը հանդուցեալ Աբրահամ փաշա եւրոմեանի նուիրատուութեամբ, Որբանոցս տէր դարձաւ:

ԱՆՋԱՍՏՈՒԱԾ
ԴԱՍԱՐԱՆԻ ՄԸ
ԾՐԱԿԻՐԸ

իր պարտեզին կից՝ որմնափակ և ըն-
դարձակ հողի մը, որ ամէն կերպով
յարմար է իր մէջ ունենալու մեր
ծրագրած անջատ դաստարանի շէնքը:

Ասով պիտի կրնանք ոչ միայն բարելավել մեր պաշտպանեալներուն վիճակը, հապա նաեւ աւելցնել անոնց թիւը :

Մեր այս մտադրութիւնը նոյն իսկ պատերազմէն առաջ գործադրութեան գնելու փափաքով էինք, և ձեռնարկած էինք շինութեան համար գումար մը հաւաքելու :

Այդ նպատակին յատկացնելու համար ունեցանք

1000 Օսմ. Լիբայի նուիրատուութիւն մը : Տիկնայք՝ Օհան Պաղտատեանի, Ճանրմեանի, Րէիդեանի և Բրօթօրօֆի կողմանէ : Դժբաղդարար շինութեան յատկացուած այդ գումարը դրամատան մէջ պտտրատող դրամ պահելու ստիպուած ըլլալով, այժմ թղթադրամի վերածուած կը պահենք :

Անկէ յետոյ, ուրախ ենք ըսելու որ հաստատութեանս վիճակով ժօռէն հետաքրքրուող երկու անձինք՝ Տեառք Արշակ Գարակէօզեան և Տիգրան Բարազամեան հաղաբական լիբա թղթադրամ նուիրեցին այս ֆօնտին, որով այժմ 3000 լիբայի կը հասնի այս գումարը :

Որքան որ շինութեանց ներկայ սղութիւնը մեզ համար քաջալերիչ չէ և չենք ուզեր անմիջապէս գործի ձեռնարկել, սակայն սոյն վեցամեայ տե-

կոյն ՄԸ զեկատուութեան հրատարակութենէն կ'ուզենք օգտուիլ ու կը դիմենք հանրութեան որ օգնէ մեզ, պատրաստ ըլլալու, որպէսզի կարենանք առաջին յարմար առթիւ այս չէնքին կառուցման ձեռնարկել :

Որքան ալ համեստ ըլլան եղած նուէրները այս նպատակին համար, սիրով պիտի ընդունուին անոնք :

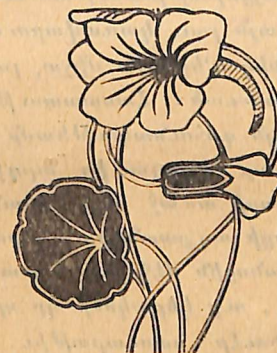
Գալֆեան Ազգ. Որբանոցը իր բարոյական մտքուր մթնոլորտով և աւանդութիւններով որուն կը վկայեն ամէն այցելու և մեզմով հետաքրքրուող նոյն իսկ օտարազգիներ, կ'արժէ որ նիւթական աւելի հաստատ կռուանի մը վրայ դրուի, որով միայն կարելի պիտի ըլլայ առաւելագոյն թուով որբուհիներ պատրաստել :

Մեր հաստատութիւնը միակն է մեր որբանոցներուն մէջ որ յիսուն տարուան կեանք մը ունեցած է, մինակն է որ ուխտեալ քոյրերու խնամքով կը կառավարուի և ճշմարիտ ընտանեկան բոյն մ'է :

Օգնեցէք մեզի որ լայն բանանք մեր դռները ու կարենանք աւելի խոշոր թիւով հայ որբուհիներու գլուխը հանգչեցնել իրական մօր մը ու քոյրերու գիրկը :
Ի դիմաց Տիկնայ Խնամ. Գալֆեան Ազգ. Որբանոցի

Կ. Պոլիս Լեւոնապիտ փսն Լեւոնապետի
Սեպտեմբ. 1920 Զ. Շալեհան Վ. Ն. Գարուկէօզեան

Ման.— «Շինարարական»-ի հասարակական լրագրի մուկները պէտք է դրկեղ առնէ Տեկն Վ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ
Ստաթիկ խան, Պոլիս

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՅՅԵԼՈՒՆԵՐՈՒ

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

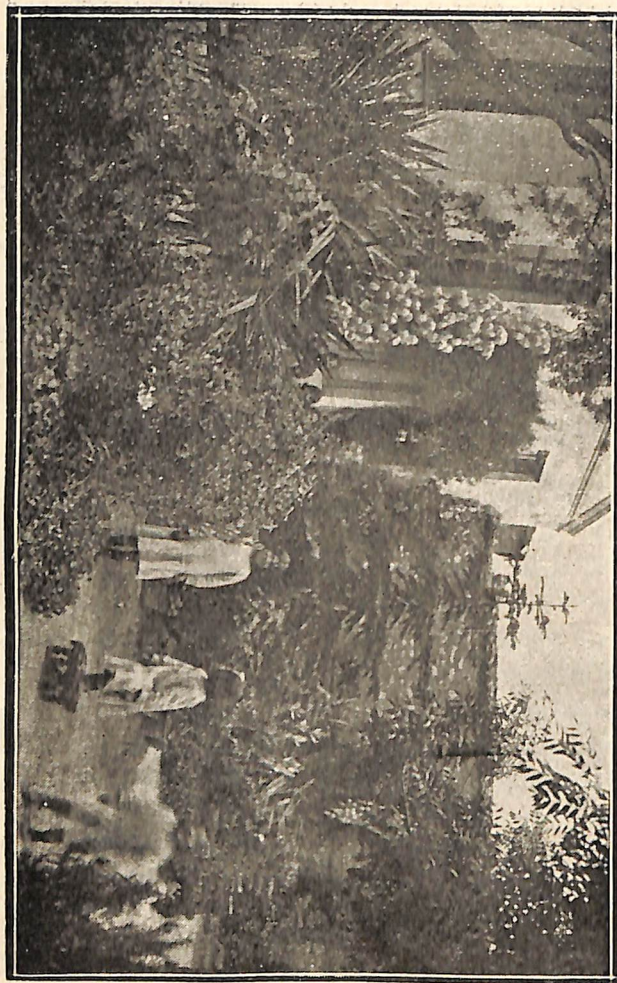

Հաստատութեան այցելուներու տոմարէն հանդիմով քաղցմանաբար կը ներկայացնենք ստորեւ, Ամերիկեան Միսիոնարական Մարմնոյն և Պոլսոյ սկօրէն Մր. Բիքի վկայութիւնը ինչպէս նաեւ Ամերիկեան Նպաստամասոյց Յանձնաժողովին Ռեպանցներու նիւղին նախագահի՝ Միսիս Հայզլըի տպագրութիւնները:

Շատ ուրախ եմ իմ վկայութիւնս ալ աւելցնելու այն գործին, զոր ես ճշմարտապէս զմայլելի կը նկատեմ, և որ կը կատարուի իմաստասէր Գալֆանի որբանոցի հոգատար քոյրերուն կողմէ:

Յաճախակի այցելութիւններ տուած եմ այդ հաստատութեան և զայն լաւ կառավարուած գտած եմ: Պզտիկները երջանիկ կ'երեւին միշտ, լաւ սնած, և հոգածութեամբ խնամուած: Հաստատութիւն մըն է որ միշտ կ'երթամ այն գոհունակութեամբ թէ առիթը ունեցած եմ օգտակար ըլլալու իր արդիւնաշատ դերին մէջ: Քանի մը տարի առաջ այս որբանոցին օժանդակութիւնը վայելեցի աղքատներու կերակուր բաժնելու գործին մէջ, որբանոցին մէջ իսկ հաստատուած խոհանոցի մը միջոցաւ, ուր կերակուր կը պատրաստուէր և դուրսը կը բաժնուէր ստուարաթիւ կարօտեալներու ի իմաստասէր:

Աշխատութիւնը լաւ կը կատարուէր, հաշիւները գահացուցիչ կերպով գլուխ կ'ելլէին և գործը ամէն հերպով պատուարեր էր հաստատութեան, և վստահ եմ մեծ քարիք պարգեւեց ժողովուրդին:

Որբանոցին հոգը ստանձնող քոյրերը ջերմեռանդ և նուիրում աշխատողներ կը թուին, որոնց ամբողջ մտասեւեռումը կեանքի մէջ բարիք ընելու մէջ կը կտանայ:

Ուրախ եմ այս վկայութիւնը տալու այն գործին, զոր ես արժանաւոր ձեռնարկ մը կը նկատեմ:

Ջերգ անկեղծօրէն

8 Յունիս 1920

Ո. Ո. Բիթ

Կ. Պոլիս վերադարձայ զինուորադարէն քիչ վերջը, և անկից մինչեւ հիմայ, իբր նախագահ Մօսաւոր Արեւելքի Նպաստամատույց Մարմնի Որբախնամ Գօմիթէին, ճշգրիտ տեղեկութիւն մը ունեցայ իրենց որբախնամ գործի մասին:

Կատարելապէս վստահ եմ որ, « և է որբանոցի վերաքննիչ պիտի ըսէր թէ Գալֆաեան որբանոցը քաղաքին մէջ լաւագոյնն է »:

Անգամ մը թուրք վերաքննիչ մը առի հետս՝ քաղաքին բոլոր որբանոցները աչքէ անցնելու համար: Երբ կարգը ասոր եկաւ, սապէս խորհրդածեց. « Մեր (թուրք) որբանոցները բոլոր միւսներէն լաւագոյն են, բայց այս մէկ հատէն տակաւին սորվելիք ունինք: Այս քոյրերը չափ քան կրնան դաս տալ մեզի: Այս որբանոցը մերկններուն չափ — եթէ ոչ քիչ մը աւելի — լաւ հաստատութիւն մ'է, որ չափ աւելի պակաս ծախս քով կը քալէ »:

Անձնապէս ինչ որ ամէնէն աւելի զիս տպաւորեց այս հաստատութեան մէջ, տեղւոյն ընտանեկան միջնորդան է:

Լուսաւորչական այս քոյրերը՝ մայրերու դիրք

ստանձնած են և եղբայրակցութեան զգացումը կը զօ-
րացնեն աղջիկներուն մէջ : Որքանոցը բաղմամբիւ ըն-
տանիքով տունի մը կը նմանի ուր ամէնքը կ'զգան
թէ իրարու կը պատկանին , և կ'աշխատին միասին ,
բոլոր անդամներու փոխադարձ բարօրութեան համար :

Աղջիկները կը սորվին գործնական և խնայասէր
ըլլալ : Ես միայն կը փափաքէի որ ամէն հայ որբուհի
կարենար ընդունիլ այն խնամքը ու դաստիարակու-
թիւնը որ կ'ընծայուի այս հաստատութեան մէջ :

Կ'աշխատին ընդարձակել այս հաստատութիւնը և
չառ պիտի սիրէի զայն ընդարձակուած տեսնել , որպէսզի
աւելի թուով մանուկներ կարենային անոնց խնամքին
ներքեւ ըլլալ : Տասը հազար ոսկիի պէտք մը ունին
որուն երեք հազարը հանգանակուած է արդէն :

Մեծապէս կը հիանամ այս Լուսաւորչական քոյրե-
րուն վրայ և կ'ուզեմ անոնց ներկայացնել իմ սրտա-
զին շնորհաւորութիւններս՝ ինչպէս նաեւ «Աստուծոյ
պահպանութիւնը» իրենց բարի գործին համար :

Յարգանք

24 Յունիս 1920

Ի. Ր. ՀԱՅԶՐԻ

Նիսի. Մօս. Արեւիքի Ամեր. Նպաստի

Որդախնամ Մարմնիկ

ՊԵՅԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՄԱՅՐ ԱՂԱՌՆԻ ՔԵՍԵՆԱՆԻ

(1914—1919)

Որբանոցիս հիմնարկութեան տարեդարձին, իւրաքանչիւր տարւոյ Նոյ. 21ի յաջորդող կիւրակէին, սովորութիւն էր հրապարակային համարատուութիւն մը ընել որբանոցիս մատակարարութեան և ներքին վիճակին վրայ: Վերջին վեց դժբախտ տարիներու ընթացքին, այդ պարտականութիւնը կատարելու առիթը չունեցանք: Այսօր, անդրադառնալով այդ շրջանին վրայ և տեսնելով մեր խնամոց յանձնուած հաստատութեանս այդ օրերէն անվտանգ դուրս գալը, սրտի կատարեալ գոհունակութեամբ կուգամ ներկայ հրապարակային անդեկատուութիւնը ընել:

Նախ և առաջ խորին ցաւով պէտք է յիշատակեմ Որբանոցիս նախորդ մօր՝ Մայր Քրիստինէ Փափազեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ 1919 Յուլիս ՄԱՅՐ ՔՐԻՍՏԻՆԷԻ 12ին: Իր կեանքի վերջին երկու երեք տարիները դրեթէ միշտ հիւանդ՝ իրեն համար ալ դժուարացած էր զբաղուիլ Որբանոցին ընթացիկ գործերով: Խնամեցինք զինքը ճշմարիտ մօր մը պէս: Իր անձնուիրութիւնը, իր ազնիւ ընաւորութիւնը, մեզ՝ իր գործակիցներուն և բոլոր որբուհիներուն սիրելի դարձուցած էին զինքը: Տասն և եօթը տարի իր գեղեցիկ օրինակովը խրախուսած է մեզ: Իր մարմինը ամփոփուեցաւ Որբանոցիս մատրան պարտէզին մէջ, ինչպէս որ հանգուցեալին և մեր փափաքն էր: Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը:

Այսպէս ի նշան երախտագիտութեան Քոյր Մարիամ Քէօսէեան պատրաստեց Մ. Բիթի մեծադիր իւզաների ղրմանկարը զոր նուիրեցինք իրեն 1918ի Քրիսմսի:

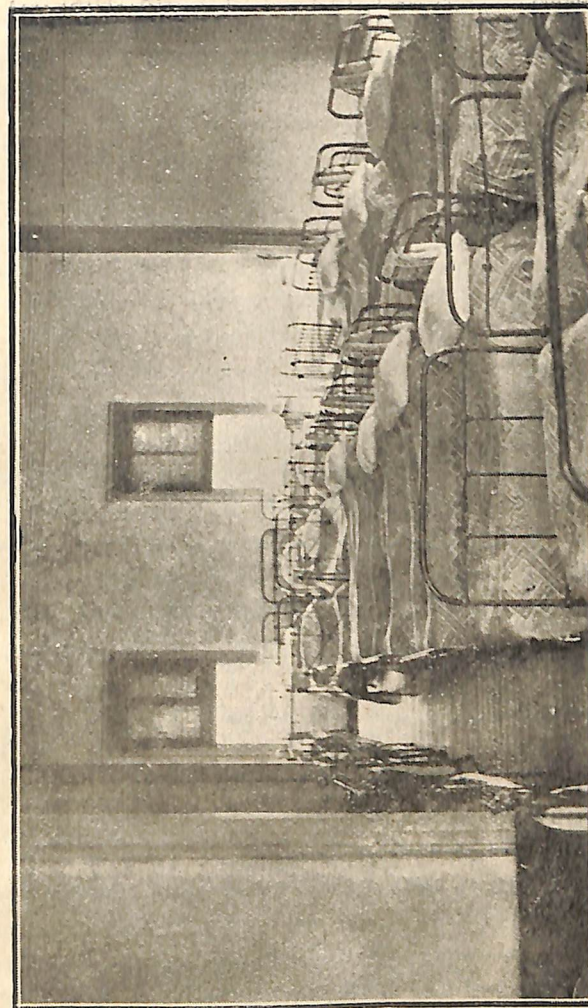
1914—1919 վեցամեայ շրջանին կանոնաւորաբար կրցինք գանձել ամսական 1500 ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏԸ զըջ.ի պետական նպաստը:

Եկամուտի նոր գլուխ մը կրցինք ստեղծել, վէսիքայով գնուած ապրանքները, խնայողութեամբ գործածելով և աւելցածը նպաստաւոր գնով մը ծախելով:

1917—1919 երեք տարուան ընթացքին այս գլխէն ԲԱՅԱՌԻԿ 1052,26 Լ.Օ.ի հասոյթ մը ունեցանք որ բացառւածներ ախի հասոյթ անուան տակ կ'երեւի մեր հաշիւներուն մէջ:

1918ին Տկն. Պիտոս ձէվաճիրճեանի մահուամբ տէր դարձանք ի Պալաթ. իր մեզ կտակած տանը, որուն խորխուռ վիճակին պատճառաւ ՏԿ. Պ. ձէվաճիրճեանի նոյն տարին վաճառելով, գույճ Կ Տ Ա Կ Ը մարը՝ 550 ոսկի, ստիպուեցանք գործածել մեր պիւտճէն հաւասարակշռելու պէտքին: Այդ նուիրատու Տիկնոջ յիշատակին, ամէն տարի իր մահուան տարեդարձին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարենք որքանոցիս մատրան մէջ:

Որքանոցիս կից հանգ. Արքահամ փաշայէ նուիրուած տունը, որ զինուորական զբաւման հետեւանքով կիտովին փճացած էր, իբր հեղուկ վաճառութեան կ'ընէինք 1916ին, գանձելով 150 Լ. Օ.: ՊԱՐՏԷՁԸ Դժբախտաբար յաջորդ տարիներուն չի կրցինք օգտուել մեր այս կալուածին բնդարձակ հողերէն. նոյն տարին իսկ հանդիպակաց չէնք մը գրաւելով թրքերն՝ աղայոց վարժարան մը բացին ու մեր սեպհական հողն ալ իւրացնելով զպրոցին զբօսավայրի վերածեցին: Շուրջ երեք տարի այս բռնագրաւումը ու

ՆՊԱՍՏԸ

անասորժ գրադնութիւնը տանելէ յետոյ, Համաձայնական իշխանութեանց Պոլիս մուտքէն քիչ վերջ, 1919 Մարտին կրկին տէր գարձանք սոյն պարտէզին:

1919 տարւոյ մեր մատակարարութեան հաշւոյն մէջ երեւցած նորոգութիւն գլխուն տակ նշանակուած 268,46 Լ. 0. գումարին մեծ մասը կը ներկայացնէ այս պարտէզը յարգարելով և չրջապատը նորոգելով բանջարանոցի վերածելու ծախքը: Այժմ այս պարտէզէն կը հայթայթուի Որբանոցի մէջ սպառած թարմ բանջարեղէնի գրեթէ ամբողջութիւնը:

Պատերազմի սկիզբը, ինչպէս յիշեցինք, չին խնայողութեան համար ջանացինք նաեւ ՍՍՏՈՒՆԻՆԵՐԸ պակսեցնել սանուհիներու թիւը, որ այդ թուականին 60ի մօտ էր: Ատոնցմէ տասնեակ մը յանձնուեցան իրենց պարտքաներուն կամ յարմար ընտանիքներու, ուրիշ երկուք ալ որդեգրութեան տրուեցան: Յետագայ 916—918 տարիներուն ալ չրջանաւարտ սանուհիներէն ճրիր մանկապարտիզպանուհի կամ այլ պաշտօնով որբանոցէն մեկնեցան: 1915էն 1919ը Որբանոցս ընդ ամէնը 12 չրջանաւարտ տուած է:

Այլ սակայն 1916էն սկսեալ ստիպուեցանք Որբանոց ընդունիլ, գաւառի նահատակ ժողովրդեան բեկորներէն ցանցառ կերպով Պոլիս ապաստանող կամ Պոլիս բերումը ու թուրք տու

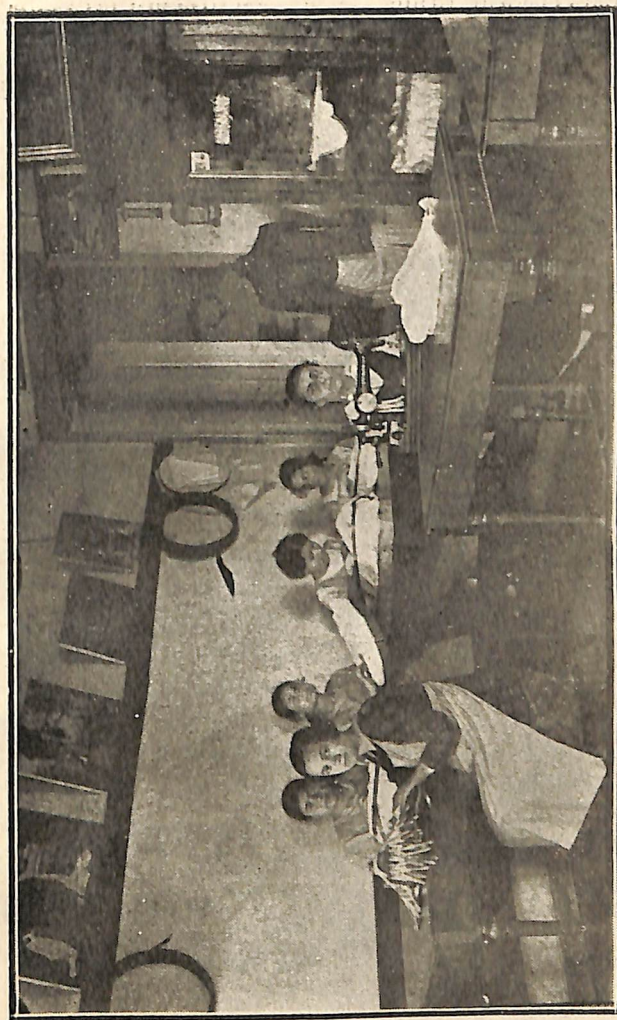
ՆՈՐ ՍՍՏՈՒՆԻՆԵՐԸ ներէ խոյս տուող աղջնակներ: Զինադադարէն յետոյ, Ազգ. Խնամամտարութեան հետ մասնաւոր կարգադրութեամբ, այս նոր սանուհիներու թիւը բարձրացաւ 45ի, որոց համար Խնամամտարութիւնը կը վճարէ այժմ իւրաքանչիւրին ամսական 5 Լ. 0. թէեւ մեր ծախուց գումարը որք զլուխ 1919 տարւոյն մէջ չուրջ 9 լիրայի կը հասնի: 1919ի վերջի կէսէն սկսեալ մեր սանուհիներու թիւը չարունակ 90ի մօտ եղած է:

38671-67

Դժբախտաբար սանուհեաց այս թիւը չափազանց խճողում յառաջ բերած է հաստատութեանս մէջ, ու չի կարենալով մեր դասարաններէն ՈՐԲԱՆՈՅԻՆ ՆԵՐԱՅՆ ննջարանի համար տրամադրել, խճողելով ՎԻՃԻԿՈՒ տախտակած ենք փոքր աղջնակներէն շատեր գոյշ պառկեցնել մէկ անկողնի մէջ: Յոյս ունինք որ մօտ ապագային պիտի ունենանք զատ զասարանի մեր շէնքը, որ ատեն պիտի կարենանք հանգիստ 100է աւելի սաներ պատսպարել մեր տան մէջ:

Կրթական գործը տարիներու այս շրջանիս՝ շատ ալ չի խանգարուեցաւ: Պ. Հմայեակ Երչմանեան, ինչպէս միշտ վարեց ու կը վարէ ուսումնական ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՐԱԺԻՆը, որ եօթնամեայ ընթացքով նախակրթարանի մը ծրագիրը ունի: Մանկապարտէզը, որուն հոգը տրուած է երեք շրջանաւարտ սանուհիներու, գոհացուցիչ վիճակի մէջ է: Դասաւանդութիւնք կը կատարուին մինչեւ կէս օր, յետ միջօրէի պահերը ձեռական աշխատութեան յատկացուած ըլլալով՝ չարաթ օրերը սանուհիք մաքրութեամբ և ստանին գործերով կ'զբաղին:

Արհեստանոցը՝ ուր սանուհիք կ'ար և ձեւ ու ձեւագործ կը սովորին, դրսի համար ալ աշխատութիւններ կը կատարեն: Դժբախտաբար պատերազմի ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՅԸ տարիներուն երբ Պոլսոյ մէջ դերձան կամ կտաւ գտնելը բախտաւորութիւն մը կը յետադարձէր՝ աշխատանոցը երեսի վրայ մնացած էր, և 914—918 հինգ տարիներու ընթացքին ու է հասոյթ չունենալէ զատ նոյն իսկ սանուհեաց սովորական ուղտատութիւն հայթայթելու իսկ դժուարութիւն ունեցանք: Անցեալ տարւոյն մէջ սակայն, քոյր Մարիամ Քէօսէեան — որ Որբանոցին քարտուղար համարակալը ըլլալէ զատ ձեռարուեստի ճիւղին ալ տնօրէնութիւնը

ունի — վերստին կազմակերպեց նոյն ճիւղը և նոյն տարւոյն մէջ իսկ 250 ոսկւոյ չափ հասոյթ մը ձեռք բերուեցաւ :

Մատակարարութեան ելքի կողմը նշանակութեան արժանի բան մը չունինք յիշելու : Հանդերձեղէնի , ուտեստի և այլ ծախուց գումարներու ընդհանուր 1915-18 տարիներուն աստիճանաբար տարբերութիւնը , բնականաբար , արժեքներու բարձրացման հետեւանքովն է . իսկ 1919ի մեր ծախուց գումարը հասած է 77-21,54 լիրայի . նախորդ տարւան 4160,38 գումարին հետ բաղդատելով :

Այս տարբերութիւնը ոչ միայն ապրուստի սղութեան և կարգ մը պակտած նիւթերու գնման հետեւանքով , այլ մանաւանդ սանուհեաց թիւին 25—30ի չափ աւելնալէն յառաջ եկած է :

1919ի մեր մատակարարութեան մէջ «Գոմ»ի գըլխուն տակ երեւցած 138,91 Լ . Օ . ի փետր , յառաջ եկած է մեր երկու կովերուն երկար ատեն հիւանդ մնալէ վերջ մեռնելէն : Մեր փոքրերուն համար խիստ կարեւոր կաթի սնունդէն զրկուած , շատ ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ բարեւէր անձնաւորութիւն մը հոգար մեր այս պէտքը ու կաթնառու կով մը նուիրէր Հաստատութեան :

Վեց տարւան այս շրջանին , հաստատութեանս առողջական վիճակը գոհացուցիչ էր , և քոյր Նէվրիկ Բասմանեան ընդ . հսկող և հիւանդապահ իր բաժինը ունի այս արդիւնքին մէջ :

Սանուհիներէն միայն երկու մահ ունինք ողբալու : Աւելի լաջն առումով սակայն , մեր ընտանիքն ալ բազմաթիւ կորուստներ տուաւ տեղահանութեան տաղ-նապին : Ետլովա , Էնկիրիւ . Պանտրմա պաշտօնավարող կամ հարս գացած մեր հին սանուհիներէն , որոնցմէ

ումանք համեստ բնասանքներ իսկ կազմած էին ու Որբանոցիս հետ իրենց կապը չէին խզած՝ կորսուած են :

Որբանոցի ներքին կեանքին մէջ այդ զժողովրդին օրերուն , հոգեկան մեծ սփոփանք

ՈՐԱՆՈՅԻՍ
ՄԱՏՐԱՆ ՕԾՈՒՄԸ

մը եղաւ Որբանոցիս մատարան օծումը : 1918 Փետր. 14ին Տեա-

ւընդառաջի օրը Պատրիարքական Տեղապահ Գարբիէյ Արքեպիսկոպոս ձէվահիրճեան օծեց հաստատութեանս պարտէզին մէջ կառուցուած աղօթարոնը , ուր թաղուած է հիմնադիր Սրբուհի Մայրապետ . արտօնելով մեզ հոն պատարագ մատուցանել : Ասիկա կրկնապէս միաթարական եղաւ Խասգիւղի ժողովրդեան համար ալ , մանաւանդ որ այդ թուականներուն Ս . Ստեփաննոս եկեղեցին գրուուած և աւերուած , պաշտամունքէ զուրկ մնացած էր : Այս առթիւ ձէվահիրճեան Սրբազան մեզ ու որբուհիներուն միաթարութիւն մը ըլլալու համար եկեղեցական սպասարկութեան և ուրարակութեան աստիճան տուաւ Որբանոցին հանգուցեալ մօր և երեք քոյրերուն , որոնք նաև հաստատութեանս մէջ իրենց 16 տարուան աշխատութեան համար ալ օրուան Սահակ Կաթողիկոս-Պատրիարքին կողմէ լանջախաչ կրելու արտօնութեամբ վարձատրուեցան :

Ուրախալի է նաև որ 1919 տարւոյ ընթացքին 5 սանուհիներ ամուսնութեան տրուած են :

Մեր երէց սանուհիներէն Օր . Արուսեակ Խաչիկեան որ մի քանի տարիներ որբանոցին մէջ իւր ընծայեցուկը գործակցեր մեզ , իւր չերմ և տեւական փափաքին

և ներքին վարչութեանս որոշման

ԲՈՅՐ ԱՐՈՒՍԵԱԿ

ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

ԳՕԳԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

վրայ մայրապետական քօղ և օրհ-

նութիւն ստացաւ հաստատու-

թեանս հիմնարկութեան 1919 տա-

րեղարձի օրը , Ամեն . Զաւէն Պատրիարքի կողմէ : Քրիս-

տինէ մայրապետի մտնուընէ վերջ մեզի համար ուրախութիւն մ'է տեսնել՝ Հաստատութեանս շուրջ թարմ ու ժերու բոյրութիւն :

Ու հիմայ փակելէ առաջ տեղեկագիրս՝ կը մնայ

ինձ ըսելու թէ որքան որ ալ մեծ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ըլլայ Որբանոցիս նուիրւողներու

ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ թիւը որքան անձնուէր անոնց

աշխատութիւնը , ինչ չափով որ ալ ըլլայ մեզ հասցուած օտար օգնութիւնները , մեր հաստատութեան միակ դրամագլուխը , միակ նեցուկը , հայ հասարակութիւնն է իր ամէն խաւերովը , որոնց մէջ հպարտ ենք ըսելու շատ մը համակիրներ ունինք :

Ոմանք կու գան անձամբ տեղեկանալ մեր վիճակին , այցելել մեր հաստատութիւնը խրախուսել մեզ :

Ուրիշներ՝ միշտ սիրալիր վերաբերում մը ցոյց տուած են մեզի ամէն անգամ որ դիմած ենք իրենց ու կը շարունակեն նպաստել մեր Հաստատութեան : Համեստութիւններ չի վիրաւորելու համար զանց կառնեմ հոս յիշատակել անոնք որ լայն չափերով օգնեցին ու կ'օգնեն մեզ : Արդէն մամուլը օրը օրին կը հրատարակէ անոնց անունը : Շնորհակալութիւններ ամէնուն :

Շնորհակալութիւն և Ազգ . մամուլին , որ ինքնա-

յօժար կը տրամադրէ իր սիւ-

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ նակները այս մարդասիրական

ՄԱՄՈՒԼԻ ձեռնարկը հետաքրքրող տողերու

հրատարակութեան և ի մասնաւորի «Ժամանակի» Պատ . խմբագրութեան , որ պատերազմի տեւողութեան հրատարակուող միակ հայ օրաթերթը ըլլալով , նեղութեան մեր այդ օրերուն յաճախ հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց Որբանոցիս վրայ :

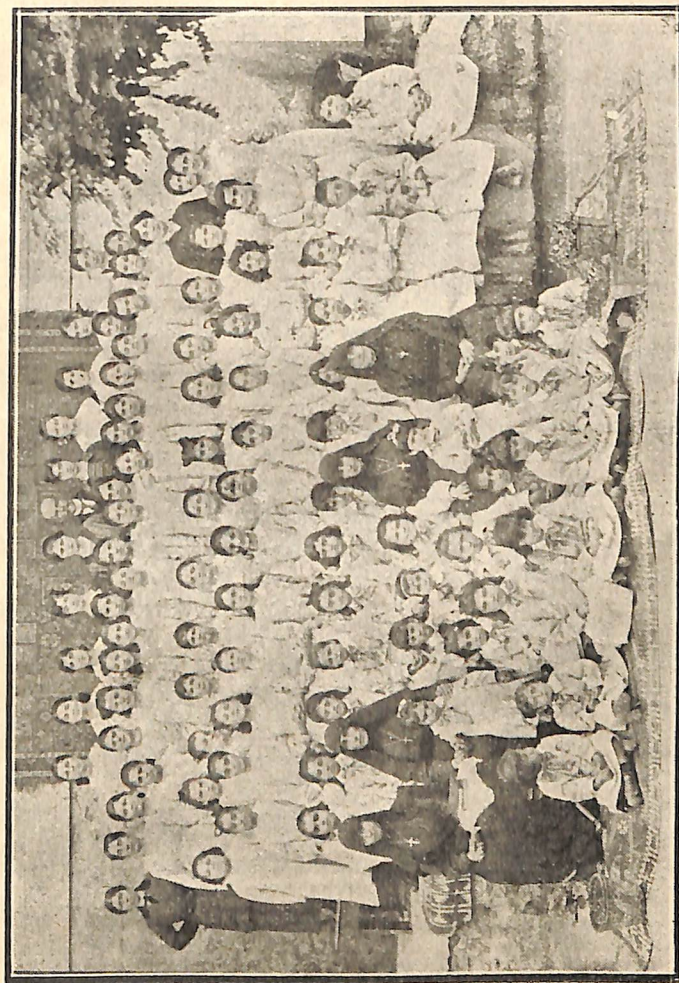
Որբանոցին ներքին վարչութիւնը որ իրեն միշտ նեցուկ և զօրավիզ ունեցած է Որբանոցիս Տիկնանց

խնամակալութիւնը, վստահ է թէ պիտի շարունակէ վայելել այն թանկագին օժանդակութիւնը, և ասիկա պիտի բլլայ մեծագոյն քաջակերութիւնը իր ջանքերուն մէջ:

Ու վստահ հայ Ազգին օժանդակութեան, մենք պիտի աշխատինք խնամակալութեան հսկողութեան տակ, շարունակել պահել այս վաղեմի հաստատութեան ներքին կարգուսարքը և արդիւնաւորել դայն ա՛յն ուղղութեամբ որով միայն յաջողած է բարգաւաճիլ հիմնադրին այս նուիրական գործը, այն է մայրական խնամք, մաքուր և համեռու կրթութիւն մը տալ Ազգին այն հէք զաւակներուն որոնք միեւնոյն գլխաւ տալ ծախսաւորով իրարու միացած մեր յարկին տակ, կը կազմեն ընտանեկան խաղաղիկ բոյն մը:

Խաղաղ
Յուլիս 1920

ԱՂԱՆԻ ՄԱՅՐԱՊԵՏ ԲԵՈՒՆԱՆ
Մայր Դպրատան Որդունցի

ՆՈՐԱՆԻՍԻԱՆԻ ՎԱՅՆԱՆԻ ՎԱՅՆԱՆԻ

Գ Ո Յ Ք

ԳՍԼՑԱԵԱՆ ԱԶԳ. ՈՐԲԱՆՈՑԻ

Վիճակ 1 Յունուար 1914ի

Կաշռածք. իրենց գնահատելի արժեքով	1. 0.	1. 0.
Որբանոցի շէնքը	2000	
Ղալաթիա, Մոմհանէ, թիւ 1 խանութ մը	250	—
Զիլիֆուար, Ֆիլիքէօփրիսի	200	—
Գատը-Գիւլ, Բէքմէղ թարլա, թիւ 21, տուն	200	—
Խառօղի, Ոսնտալճի փողոց, հող մը	30	—
Դարթալ, հող մը	20	—
Խառօղի, Որբանոցին կից հող մը		
Յարկ մեր վճարած կալուածական են.		
ծախքերու գումարը	174. 06	2874.06
Կարապիւ. Որբանոցի կարասեաց արժէքը		200 —
Սերմէքուրք. 3 Արեւելիան		
Երկաթուղւոյ պարտաթուղթ	23. 50	
11 Եգիպտ. Քրէտի Ֆոնտիէ 1903ի	129. 20	
L 100. Անատոլու Երկաթուղւոյ		
պարտաթուղթ Serie I	111. 76	
L 400. Կոնստն	445. 28	709.74
Գում. Երկու կողերու արժէքը		40 —
Դրամ. Սնտուկի պատրաստը	0. 56	
Թ. և Ե. Դարակէօղեան զրամատան քով	1679. 57	1680.13
		5803.90

31 Դեկտ. 1919

Կ. Պողիս

Գ.մնմուլէս

Վ. Ն. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ԳՈՅՔ

ԳՍԼՖԱԵԱՆ ԱԶԳ. ՈՐԲԱՆՈՑԻ

Վիճակ 31 Դեկտ. 1919 թ.

Կալուածք. իրենց գնահատեալ հին արժեքով	Լ. 0.	Լ. 0.
Որբանոցի շէնքը	2000	—
Ղալաթիա, Մօմհանէ, թիւ 1, խանութ մը	250	—
Զիլիֆտար, Ֆիլքէօբըրլուի, » »	200	—
Խասգիւղ, Սանտալճի վողոց, հող մը	30	—
Գարթալ, հող մը	20	—
Որբանոցին կից հող մը, որ մեղի արժած է զուտ	20	—2520.00

Կարասիք. Որբանոցին կարասիաց արժէքը	510	—
Արժէքուղբք. 3 Արեւելեան Երկաթուղւոյ		
պարտաթուղթ	23.50	
11 Եգիպտական Քրէտի Ֆօնտի 1903	129.20	
L 400. Անատոլուի Երկաթուղւոյ		
պարտաթուղթ Série I	111.76	
L 400 Նոյնէն » II	443.28	
L 200 » » III	198.22	907.96
Գում. Մէկ կովին արժէքը	30	—
Պարամ. Սնտուկի պատրաստը	237.16	
0ւմ Ս. Դրամատան քով	1502.93	1740.09
		<u>5708.05</u>

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

Պարտի	Լ. 0.	Պահանջէ Լ. 0.
Ֆարդ այս ժօնքին համար		Օւմ. առեւտրական
հաւաքուած 2000		Դրամատունն 2000
Լ. 0. 2000		Լ. 0. 2000

ՄԱՏԱԿԱՐԲՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՂԳ. ՈՐԳԱՆԱՆԻ - ԽՈՍՊԵՒԻՂ

1914—1918 թվականներ, 1 Յանվար—31 Դեկտեմբեր

ՄՈՒՏՔ.

00084.-

	1914	1915	1916	1917	1918					
Զանազան նուէրներ	300	29	433	70	336	01	438	76	2049	93
Զանազան նիւթերէներէ	63	—	34	—	429	—	219	—	219	60
Զանազան բացառիկ նստարէ	—	—	—	—	—	—	219	99	261	11
Պէտական նպաստ	218	39	436	73	186	97	481	64	439	67
Պայքար Հառ-գէ	—	—	—	—	—	—	780	—	600	—
Պատշաճեալ ստանձնեալ բուսական	117	42	430	44	220	24	390	63	628	90
Բաժանորդագրութենէ	89	71	46	79	32	02	69	33	54	80
Կալուածական վարձի	30	—	40	—	40	—	40	—	50	—
Աւելանաւորի ձեռագործի արդիւնէ	2	71	48	36	26	17	33	59	71	27
Տոկոս եւ կտրուէ	96	33	66	94	107	44	66	34	62	82
Բանկարանցի նստար	—	—	—	—	—	—	20	—	70	—
Գում ' արտադրութեան կտրին արժէք	74	77	53	49	66	28	31	—	372	37
Տարւոյ բացը	121	63	262	02	43	89	394	74	—	—
	1125	23	942	67	1210	02	2877	06	4600	47

ԵԼՔ. —

	1914	1915	1916	1917	1918					
Սնունդի	460	17	498	83	744	04	1984	01	2816	37
Հանդերձեղների	98	86	32	29	75	19	306	02	221	58
վաւերականի	79	10	31	54	87	85	252	23	536	83
Ռւսուցիչ եւ Պատշմնւորիւն	155	97	70	92	61	22	102	34	184	20
Գինեւորական պիւտիի	11	27	4	19	7	72	20	03	39	42
Զ. ծախսը (կոխարարիւն, Գեղորայք եւայլն:	174	97	79	43	83	56	120	96	316	71
Կալուածական ծախսը (տուր, ապանակար. նորոգ)	(1) 93	27	(2) 188	79	(2) 69	50	(2) 54	36	95	27
Գումի ծախք	51	64	36	68	80	94	37	11	176	78
Տարւոյն յաւելեալը	—	—	—	—	—	—	—	—	213	31
	1125	25	942	67	1210	02	2877	06	4600	47

1. — Կը պարտաւորեալ չենք ինչ և կարծեալ ապահովութիւնը և նորոգութիւնը:

2. Այս տարիներու մէջ վճարուած է Որբանոցին կէսաւ հոգին փոխանցման ծախքեր ու խոնհաւ տուրքերը:

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1919 ՏԱՐԻՈՅ ԳԱՆՁԱՆԵՆ ԱՉԳ. ՈՐԳԱՆՈՅԻ - ԽԱՍՏԻՈՎ

Գանազան նուերէ	2864	48	Սնունդի	4089	43
» նիւթեղէն նուերէ	1180	—	Հանրեմեղէնի	1027	44
» բացառիկ հասարակ	571	16	Վաւերացիքի	933	54
Պէտական նպաստ	312	49	Ստուցիչ եւ պատշտութիւն	355	20
Պայտլի հասարակ	300	—	Գրեմական պիտոյի	45	73
Աւերիկեան նպաստամասնոցէն	494	50	Չ. ծակուց (վոխարութիւն, դե-	862	83
Պատշտական Սանտոնեաց բաւակէ	625	56	Գորայեալն	268	46
Բաժանորդագրութենէ	120	50	Կարուածական ծակուց (սարք,	138	91
Կարուածական վարձի	93	84	ապահովագ, նուագ.)	1265	09
Աշխատանքի ձեռագործի արդիւնք	243	75	Գոմի ծակի		
Տոկոս եւ կտրուէ	86	55	Տարւոյն լաւեւալը		
Բանջարանցի հասարակ	51	80			
Ազգ. խմամասնութենէ	2042	—			
	8986	63		8986	63

